

MATERIAŁY DO AWIFAUNY ŚLĄSKA
Contributions to Silesian avifauna

Warzęcha - Platalea leucorodia

4 VI 1988 na zalaniej łące w zachodniej części Zbiornika Go-
czałkowickiego, obserwowaliśmy jednego osobnika warzęchy (KF
2607/88). Całe upierzenie obserwowanego ptaka było czysto bia-
łe. Charakterystyczny płaski, szeroki dziób, był koloru czar-
nego, z żółtym końcem. Nogi czarne. Cechy te wskazują, że był
to osobnik dorosły. Po spłoszeniu, ptak okrążył łąkę i odle-
ciał w kierunku północno-zachodnim. Jest to trzecie stwierdze-
nie warzęchy na Śląsku (Dyrzcz i in., w druku).

Renata i Gustaw Schneider

Sęp płowy - Gyps fulvus

15 X 1988 widziałem jednego sępa płowego pod Kantorowicami k.
Lewina Brzeskiego (woj. opolskie) (KF 2537/88). Szybując,
ptak trzymał skrzydła uniesione na kształt płytkiego V, nato-
miast w locie aktywnym uderzenia skrzydłami były wolne i głę-
bokie. Upierzenie ptaka było kontrastowe. Głowa i szyja pokry-
te drobnymi, białymi piórami; pokrywy skrzydłowe brązowe, z
wierzchu jasne, a od spodu ciemniejsze z ciemnym paskiem na
małych pokrywach; lotki I i II rzędu oraz sterówki czarne;
plecy i kuper beżowe, a brzuch i podbrzusze rdzawo-brązowe.
Dziób ciemny. Niestety nie zwróciłem uwagi na kolor kryzy,
stąd niemożliwe było określenie wieku obserwowanego ptaka.
Jest to czwarte w XX wieku, a drugie w okresie powojennym
stwierdzenie tego gatunku na Śląsku (Dyrzcz i in., w druku).

Marek Stajszczyk

Biegus arktyczny - Calidris melanotos

22 V 1988 obserwowałem biegusa arktycznego na mulistym wyrobisku k. Mikolina (gm. Lewin Brzeski, woj. opolskie) (KF 2540/88). Ptak wyraźnie odróżniał się od znanych mi dotychczas siewkowców. Od pierwszego momentu zwróciło moją uwagę ubarwienie podgardla i piersi, które były koloru beżowego z lekkim, poprzecznym strychowaniem oraz czysto biały brzuch i podogonie. W górnej części pleców zauważyłem jasny rysunek, w kształcie litery V, a kiedy ptak zerwał się do lotu, także ciemny pasek biegnący przez środek ogona i kupra. Nogi były żółto-pomarańczowe, dziób czarny, raczej prosty lub bardzo słabo zakrzywiony ku dołowi, około półtora raza dłuższy od głowy. Jest to siódma w Polsce i piąta na Śląsku obserwacja biegusa arktycznego (Dyrz i in., w druku; Tomiałojć, w druku).

Marek Stajszczyk

15 X 1988 na Zbiorniku Mietkowskim obserwowaliśmy jednego biegusa arktycznego (KF 2544/88). Naszą uwagę zwrócił głos brzmiący jak twarde "czrrk", "krrk", wydany przez ptaka podczas zrywania się do lotu. Ptak był nieznacznie większy od biegusa zmiennego (*Calidris alpina*) o krępej sylwetce z wydatną piersią oraz ze stosunkowo małą, okrągłą głową na smukłej szyi. Dziób był długości głowy, ciemny (nie zauważono rozjaśnienia u nasady). Nogi koloru oliwkowego, nieco dłuższe niż u biegusa zmiennego. Wierzch głowy był ciemnobrązowy. Wyraźna, choć niezbyt szeroka brew koloru jasnobeżowego sięgała prawie do końca pokryw usznych. Podkreślona była ona przez ciemny pasek oczny. Szyja i pierś beżowe z ciemnymi plamkami na piersi, które ostro odgraniczały się od białego brzucha.

Wierzch ciała ciemnobrązowy z łuskowanym rysunkiem. Białe brzegi piór na grzbiecie tworzyły wyraźne, choć wąskie linie w kształcie V. Ogon z ciemną pręgą przez środek.

Tadeusz Drazny, Krzysztof Krukowski,
Romuald Mikusek, Tadeusz Stawarczyk

Płatkonóg płaskodzioby - Phalaropus fulicarius

27 VIII 1988 na osadnikach ścieków koło Namysłowa (woj. opolskie) widziałem 5 płatkonogów płaskodziobych (KF 2545/88). Obserwowane osobniki były zbliżone wielkością do biegusa krzywodziobego (*Calidris ferruginea*), z którym mogłem je bezpośrednio porównać. Natomiast w porównaniu do płatkonoga sztyrdziobego (*Phalaropus lobatus*), którego obserwowałem wcześniej kilkakrotnie, były nieco większe, bardziej krępe i o grubszej szyi. Ciemny dziób był stosunkowo gruby i szeroki. Z bliskiej odległości zauważyłem, że górna jego połowa zagina się na końcu i jest płaska. Głowa z wierzchu lekko strychowana, z tyłu jednolicie ubarwiona. Przez oko przechodziła ciemna kreska. Szyja, pierś i spód ciała białe. Boki piersi u wszystkich osobników miały rdzawy nalot, który nie tworzył falistych linii. Grzbiet popielaty z regularnym łuskowaniem. Pokrywy skrzydłowe także popielate, a w locie na wierzchu skrzydeł był widoczny biały pasek. Kuper biały z ciemnym pasem przez środek. Jest to czwarte stwierdzenie płatkonoga płaskodziobego na Śląsku, a pierwsza w Polsce obserwacja stadka. Wszystkie dotychczasowe obserwacje dotyczyły pojedynczych osobników (Dyrz i in., w druku; Tomiałojć, w druku).

Tadeusz Drazny

Wydrzyk wielki - Stercorarius skua

3 X 1988 nad zbiornikiem Duże Dzierżno (woj. katowickie) widziałem jednego osobnika tego gatunku (KF 2721/89). Siedzący na wodzie ptak, został zauważony w pobliżu stada gęsi zbożowych (*Anser fabalis*) w odległości około 300 m od brzegu, po czym zbliżył się na mniejszą odległość. Zauważyłem następujące cechy: wielkością zbliżony do gęsi, krótka szyja, masywna duża głowa z grubym dziobem. Upierzenie ciemnobrązowe i szarobrązowe, plamiste. Nieco ciemniejszy wierzch głowy tworzył ciemnobrązową czapczkę; grzbiet i skrzydła nieznacznie ciemniejsze od boków ciała. W pozycji siedzącej widoczne były na skrzydle białawe "lusterka". W locie zwracały uwagę: masywna sylwetka, duża głowa, długie i szerokie skrzydła, krótki trójkątny ogon bez wystających sterówek. Wierzch ciała nieco ciemniejszy niż spód. Na skrzydłach, u nasady lotek I-rzędowych od spodu i z wierzchu widoczne duże, wyraźne białe plamy, silnie odbijające od reszty upierzenia. Dziób wydawał się ciemny, jednolity. Lot powolny, a przy atakowaniu kaczek zwinny. Obserwowany ptak kilkakrotnie atakował kaczki, dłuższy czas pływał w pobliżu brzegu, wreszcie odleciał na środek zbiornika. Jest to ósma (czwarta w okresie powojennym) obserwacja tego gatunku na Śląsku (Dyrz i in., w druku).

Mariusz Ostański

Mewa orlica - Larus ichthyaetus

19 VI 1988 na zbiorniku retencyjnym w Brzeszczach (woj. katowickie) obserwowałem jednego osobnika mewy orlicy w drugiej szacie wiosennej (KF 2465/88). Ptak przebywał w pobliżu stada śmieszek, od których był wyraźnie większy (co najmniej wiel-

kości mewy srebrzystej). Obserwowany osobnik miał białą głowę, z dużą ciemną plamą za okiem. Ciało silnie wydłużone. Dziób mocny, koloru żółtego z czarnym paskiem przykońcowym i białawym końcem. Wierzch ciała popielaty z nielicznymi brązowymi piórami w obrębie małych pokryw. Lotki I-rzędu z rozległymi zaczernieniami oraz z jedną lub dwoma białymi plamkami przy końcach. Spód ciała, kuper i ogon białe. Na końcu ogona czarny, wyraźny pas. Nogi zielono-żółtawe. Skrzydła w locie dość smukłe, na końcach nieco spiczaste, choć nie tak mocno jak u śmieszki. Ptak wydawał głos brzmiący jak "raak". Jest to czwarta w Polsce, a trzecia na Śląsku obserwacja mewy orlicy (Dyrz i in., w druku; Tomiałoć, w druku).

Zenon Krzanowski

Mewa obrożna - Larus sabini

24 IX 1988 przeglądając stado mew pospolitych (*Larus canus*) i śmieszek (*Larus ridibundus*) na zalanych wodą wyrobiskach żwirowych pod Kantorowicami koło Lewina Brzeskiego (woj. opolskie) zaobserwowałem jedną mewę obrożną w szacie godowej (KF 2538/88). Ptak był tylko nieco mniejszy od śmieszki, o ciemnej głowie (zasięg kaptura jak u mewy małej *Larus minutus*), białej szyi, ciemnopopielatym grzbiecie. Ogon był biały i lekko rozwidlony. Upierzenie wierzchu skrzydeł było następujące: zewnętrzne lotki I-rzędowe oraz ich pokrywy czarne; małe, średnie oraz duże pokrywy lotek II-rzędowych ciemnopopielate; wewnętrzne lotki I-rzędowe, wewnętrzne duże i średnie pokrywy tych lotek oraz przylegające do nich średnie i duże pokrywy lotek II-rzędowych wraz z samymi lotkami II-rzędowymi czysto białe. Jest to czwarte stwierdzenie tego gatunku na Śląsku. Wszystkie

dotychczasowe obserwacje dotyczyły ptaków młodych (Dyrz i in. w druku).

Marek Stajszczyk

Gawron - Corvus frugilegus

W roku 1988 na obszarze dawnych powiatów: nyskiego i prudnickiego (łączna powierzchnia 1684 km²) przeprowadziłem inwentaryzację kolonii lęgowych gawronów. W tym celu skontrolowałem wszystkie miejscowości położone na tym terenie. Kolonie gawronów stwierdziłem w 16 miejscowościach, a łączną liczebność tego gatunku w obu byłych powiatach oceniłem na około 2540 par. Poniżej podaję spis miejscowości, w których stwierdziłem obecność kolonii oraz jej wielkość (liczbę gniazd):

Nysa	-	480	Prusinowice	-	ok. 100
Głogówek	-	440	Biała	-	ok. 100
Prudnik	-	420	Moszna	-	70
Krapkowice	-	ok. 200	Kujawy	-	60
Paczków	-	ok. 200	Piorunkowice	-	40
Śmicz	-	160	Otmuchów	-	ok. 30
Piotrowice N.	-	ok. 100	Szybowice	-	30
Śmiłowice	-	ok. 100	Wierzch	-	10

Na początku bieżącego stulecia na skontrolowanym przeze mnie terenie znane były tylko cztery kolonie (w Otmuchowie, Trzeboszowicach, Piorunkowicach i Białej), które skupiały ponad 4500 gniazd (Kollibay 1906). W roku 1923 na tym samym obszarze funkcjonowały w dalszym ciągu cztery kolonie (w Trzeboszowicach, Białej, Mosznie i Dobroszowicach), ale łączna liczba gniazd (2700) była już zdecydowanie niższa (Pax 1925).

Grzegorz Kopij

Czczotka polarna - Carduelis hornemanni

13 XII 1986 nad zbiornikiem retencyjnym Duże Dzierżno leżącym na północny-zachód od Gliwic, obserwowałem cztery osobniki czczotki polarnej (jeden samiec i 3 w upierzeniu samic; KF 2522/88). Ptaki były bardzo podobne do czczotek (*Carduelis flammea*), ale ich upierzenie było w jasnej tonacji. Samczyk bardzo jasny: głowa jasnopopielata z niewyraźnymi, delikatnymi brązowymi smużkami na ciemieniu i potylicy; czerwona czapeczka na czole i czarny kantar silnie kontrastowały z resztą głowy; spód ciała białopopielaty, pierś białopopielata z różowym nalotem, a na bokach tułowia pojedyncze, delikatne brązowe smużki. Grzbiet i skrzydła jasnobrązowopopielate, z wyraźnym prążkowaniem. Na skrzydle poprzeczny biały pasek. Lotki i sterówki brązowe z wąskimi białymi brzegami. Pokrywy nadogonowe jednolicie białe. Osobniki w upierzeniu samic były podobnie ubarwione, ale nieco bardziej szare. Również i one posiadały charakterystyczne białe pokrywy nadogonowe. Obserwowane ptaki były niepłochliwe - żerowały na chwastach i na ziemi w odległości 1 m od obserwatora. Jest to czwarte stwierdzenie (pierwsze w okresie powojennym) tego gatunku na Śląsku (Dyrcz i in., w druku).

Mariusz Ostański

Trznadel czubaty - Emberiza rustica

16 X 1988 na grobli pomiędzy stawami koło Rudy Milickiej (gm. Milicz) obserwowałem jednego samca trznadla czubatego (KF 2594/88). Obserwowany ptak był mniejszy od żerujących tuż obok dwóch samic potrzosa, od których różnił się też krótszym ogonem. W ubarwieniu cechami zwracającymi szczególną uwagę były:

brunatnoczarna czapka, nieco jaśniejsza od czoła i schodząca na kark; brunatny policzek z wyraźnie ciemniejszą, czarnobrunatną plamą z tyłu; bardzo wyraźna, szeroka, czysto biała brew, zaczynająca się nad przednią krawędzią oka i biegnąca aż do karku. Oko na ciemnym tle. Pod policzkiem czysto biały, dość szeroki pasek. Podgardle jasne, nieostro odgraniczone od piersi. "Wąs", oddzielający biały pasek pod policzkiem od podgardla, bardzo słabo zaznaczony, nieomal niezauważalny w porównaniu z "wąsem" samicy potrzosa. Na karku mała, biała plama. Wierzch ciała ciepłobrząowy z płowym rysunkiem w kształcie litery V. Końce średnich pokryw tworzyły dość szeroki, jasny pasek, natomiast pasek na końcach dużych pokryw był słabo zaznaczony. Brzuch jasny, ale nie czystobiały. Na piersi i bokach ciała występowały bardzo delikatne, brązowe, mocno rozmyte strychy. Zewnętrzne sterówki białe, co było widoczne tylko w locie. Nogi i dziób były jasne. Jest to druga obserwacja trznadla czubatego na Śląsku (Dyrz i in., w druku).

Wojciech Grabiński

Summary

Observations accepted by Faunistic Commission marked with asterisk.

★Spoonbill - Platalea leucorodia. Third record to Silesia: one adult bird at Goczałkowice Reservoir on 4th June 1988.

★Griffon Vulture - Gyps fulvus. Fourth record to Silesia in the twentieth-century: one bird near Lewin Brzeski (Opole region) on 15th October 1988.

★Pectoral Sandpiper - Calidris melanotos. Fifth and sixth records to Silesia: one bird near Lewin Brzeski (Opole region)

on 22 th May 1988 and one bird at Mietków Reservoir (Wrocław region) on 15th October 1988.

★ Grey Phalarope - Phalaropus fulicarius. Fourth record to Silesia and first record of flock to Poland: five birds near Namysłów (Opole region) on 27th August 1988.

★ Great Skua - Stercorarius skua. 8th record to Silesia: one bird at Dzierżno Reservoir (Katowice region) on 3rd October 1988.

★ Great Black-headed Gull - Larus ichthyæetus. Fourth record to Poland and third record to Silesia: one bird in second spring plumage near Brzeszcze (Katowice region) on 19th June 1988.

★ Sabine's Gull - Larus sabini. Fourth record to Silesia: one bird near Lewin Brzeski (Opole region) on 24th September 1988.

Rook - Corvus frugilegus. Rook's colonies were counted in the former Nysa and Prudnik Districts (total area 1648 km²) in 1988. 16 colonies with ca 2540 nests were found there.

★ Arctic Redpoll - Carduelis hornemanni. Fourth record to Silesia: one male and three in female's plumage near Dzierżno Reservoir (Katowice region) on 13th December 1986.

★ Rustic Bunting - Emberiza rustica. Second record to Silesia: one adult male near Milicz (Wrocław region) on 16th October 1988.

Literatura

Dyrcz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J., w druku.

Ptaki Śląska - monografia faunistyczna. Wrocław.

Kollibay P. 1906. Die Vögel Preussischen Provinz Schlesien.

Breslau.

Pax F. 1925. Wirbeltierfauna von Schlesien. Berlin.

Tomiałojć L., w druku. Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność. Warszawa.